

OSNOVNA ŠOLA SREČKA KOSOVELA

SEŽANA

Vito POČKAR

MRTVE PRIČE

Pisni del raziskovalne naloge

Šolsko leto 2021/22

Razred: 9. b

Predmet: geografija

Mentor: Danilo Ravbar

Štjak, 6. 2. 2022

Kazalo vsebine

POVZETEK.....	3
UVOD.....	4
1 CILJI RAZISKOVANJA	5
2 METODA RAZISKOVANJA.....	5
3 TERENSKO DELO.....	5
3.1 POIZVEDOVANJE.....	5
3.2 FOTOGRAFIJE.....	9
3.3 UGOTOVITEV IN ZAKLJUČEK.....	16
3.4 VIRI.....	17

POVZETEK

Tema raziskovalne naloge so tako imenovane »mrtve priče«. Ta izraz poznajo večinoma starejši ljudje in se prenaša z ustnim izročilom iz roda v rod, poimenuje pa kamen, ki ima obdelano vsaj eno stran in »štrli« iz mejnega zidu. Včasih je namesto kamna »škrla«. Tem kamnom v Štjaku in okolici rečemo »mrtve priče«. Te »mrtve priče« so vidne predvsem na starejših zgradbah. So pa tudi izjeme in so »mrtve priče« ohranili vidne tudi na adaptiranih starejših zgradbah. Moj namen raziskovalne naloge je, da o »mrtvih pričah« izvem več. V knjižnici sem si izposodil več knjig, ki opisujejo kraško gradnjo, uporabo kamna, reforme, ki sta jih uvedla Marija Terezija in Jožef II ... A v literaturi, ki sem si jo izposodil, »mrtve priče« niso nikjer omenjene. Informacije in pomen mrtvih prič ter vedenje o njih, pa sem želel pridobiti tudi iz pripovedi ljudi, ki pomen mrtvih prič poznajo. Te informacije in fotografije sem želel zbrati in jih predstaviti ljudem, ki pomena mrtvih prič ne poznajo. Tudi mi imamo doma v vogalu hleva kamen, ki »štrli« ven. V družini, pa tudi s strici, se večkrat pogovarjamo o načinu življenja ter dela v preteklosti. Vedno znova me presenečajo iznajdljive rešitve, ki so jih uporabljali pri delu ter vsakdanjem življenju.

UVOD

Povod za mojo raziskovalno nalogo je zanimanje za zgodovino in etnologijo. V domačem kraju me obdaja veliko starih predmetov in vedno sem se spraševal o njihovi rabi in pomenu. Še posebno me zanima star način gradnje in izvajanje različnih kmečkih opravil. Vedno sem se spraševal, kako so se ljudje na vasi sporazumevali in reševali medsebojne probleme in to v času, ko še ni bilo interneta, telefonov. Čudna znamenja na starih hišah so bila vedno skrivnostna in odločil sem se, da raziščem njihov pomen.

1 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Moji cilji raziskovalne naloge so, da pojasnim kaj so mrtve priče. Dobiti čim več virov in ljudi, ki vedo, kaj o tem. Ljudi na terenu (informatorje) želim vprašati o pomenu mrtvih prič. Z fotografiranjem na terenu se želim prepričati o razširjenosti tega pojava na kraških hišah. Vzporedno želim preveriti ohranjenost starih kraških hiš.

2 METODE RAZISKOVANJA

Moje preučevanje pojava bo slonilo predvsem na terenskem delu. Na terenu bom pojav fotografiral in s tem ugotavljal njegovo razširjenost. V knjižnici bom preveril in uporabil možne vire literature. Glede na to, da mi je že poznano, da teh virov primanjkuje, bom informacije poiskal te terenu, kjer bom povprašala ljudi (informatorje).

3 TERENSKO DELO

Terensko delo je časovno potekalo takole. Prvo fotografiranje sem opravljal dne 9.12.2021. Nato sem opravil razgovore s informatorji: Povprašal sem Joškota Ozbiča 19. 2.2022 in Aleksandra Pecikarja 22.2.2022 . Tega dne sem opravljal tudi drugo fotografiranje.

3.1 POIZVEDOVANJE

Najprej sem šel v sežansko knjižnico. Ugotovil sem, da literature o »mrtvih pričah« ni. Dobil sem samo vir, ki govori o mejnikih na splošno. Katja Hrobat v svoji študiji »Ko baba dvigne krilo« omenja, da so na Krasu za označevanje mej v pokrajini uporabljali različne izstopajoče strukture v pokrajini. V ta namen so uporabljali hribe, naravne skale, jame, groblje kamenja, zidove itn. Mrtve priče pa ne omenja. Zato sem poiskal v domači pokrajini ljudi, ki o tem kaj vedo. Torej glavni vir informacij so bili razgovori z 5 informatorji.

Slika 1: Aleksander Pecikar iz Divina Italije

Gospod prihaja iz Devina v Italiji. V Štjaku je podedoval hišo svoje none, ki jo sedaj obnavlja. Mrtve priče so vzdane tudi v njegovi hiši, njihov pomen pozna. Saj »mrtve priče« poznajo tudi v Devinu. Po njegovem pripovedovanju naj bi se »mrtve priče« uporabljale na vsem ozemlju nekdanje Avstro-Ogrske dežele.

Gospod **Zarif Alibabić** je v Slovenijo prišel iz Bosne in Hercegovine. V Sloveniji je že skoraj trideset let. Vsa ta leta se ukvarja z gradnjo in adaptacijo objektov. Izraza Mrtve priče ne pozna. Je pa med adaptacijo stavbe v Lokvi in nekje na Krasu, naletel na opisane kamne. Lastnica stavbe v Lokvi mu je pomen »štrlečega kamna« pojasnila in so ga tudi pustili neometanega. Medtem ko so lastniki stavbe v eni od Kraških vasi vogalni kamen odstranili. V Bosni, od koder prihaja, teh zadev ne poznajo.

Slika 2: Joško Ozbič

KAJ VE O MRTVIH PRIČAH TER ČE MU JE TA ZADEVA POZNANA SEM
POVPRAŠAL TUDI GOSPODA JOŽKA OZBIČA IZ STOMAŽA ?

Gospod Joško Ozbič iz Stomaža je zidarski mojster. Svojega poklica se je izučil v Gradbeni šoli v Ljubljani leta 1971 ter nato znanje nadgrajeval v isti smeri. Ustanovil je tudi svoje podjetje »Prenova«, ki se ukvarja z gradnjo in obnovo stavb.

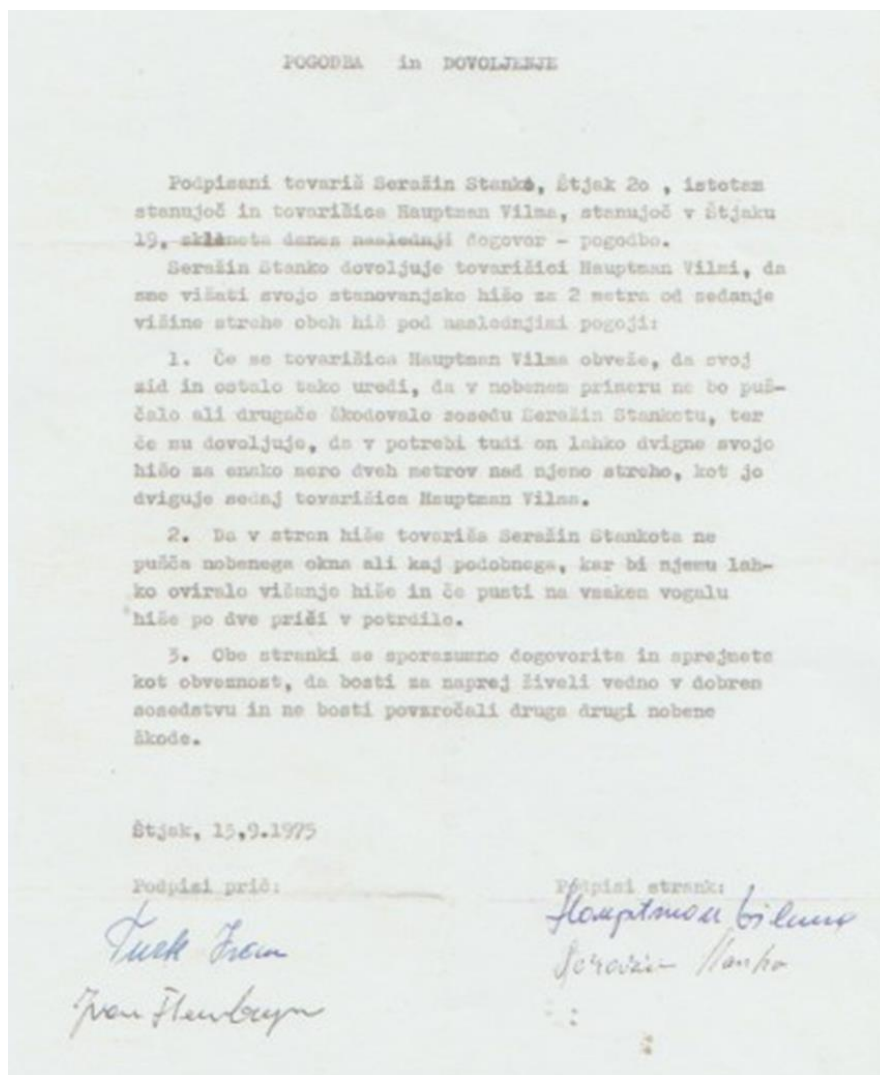
Kot je povedal za Mrtve priče ve, pozna njihov pomen ter namen. Vendar so pri Stomažu te kamne imenovali le Priče. Med izobraževanjem v Ljubljani jim »mrtve priče« niso bile nikoli predstavljene niti omenjene.

Gradbene storitve je opravljal po Krasu, Vipavski dolini, Vrheh ter drugod. Na nekaterih predvsem starejših stavbah so na Priče naleteli. Nekateri lastniki stavb so pomen teh kamnov poznali drugi spet ne.

V vasi Stomaž nam pokaže dva lepo vidna primera prič. V obeh primerih so lastniki stavb na podlagi vzidanih starih prič lahko dogradili oziroma dozidali nove.

NEKAJ O MRTVIH PRIČAH MI JE POVEDALA TUDI MOJA MAMA IVANKA VEČKO

Hišo v kateri živimo je kupila mama, leta 1992. Hiša je bila potrebna obnove ter dozidave, da bo dovolj prostorna za bivanje družine. Ker se hiša stika s sosedovo je bilo potrebno pridobiti tudi soglasje sosedu mejaša. Predložila je POGODBO IN DOVOLJENJE, ki sta ga že leta 1975 med seboj sklenila takratna lastnika hiš in je po pripovedi takratne lastnice bilo napisano s strani Sodišča v Sežani. Ta pogodba in dovoljenje je zadostilo vsem potrebam po soglasju sosedov mejašev, ki je potrebno za pridobitev gradbenega dovoljenja. To pomeni, da izraz in pomen »priče« priznava tudi zakonodajna in pravna veja oblasti v naši državi. Tako se je lahko našo hišo dozidalo – dvignilo v višino in mrtve priče, ki so jih takrat vzdali kot dokaz dogovora so postale del stavbe – nevidne. Ostal pa je dokaz, Pogodba in dovoljenje.

Slika 3: dokument ali dovoljenje

Albina Počkar Škapin mi je povedala to, da mrtve priče spadajo v rimsko pravo.

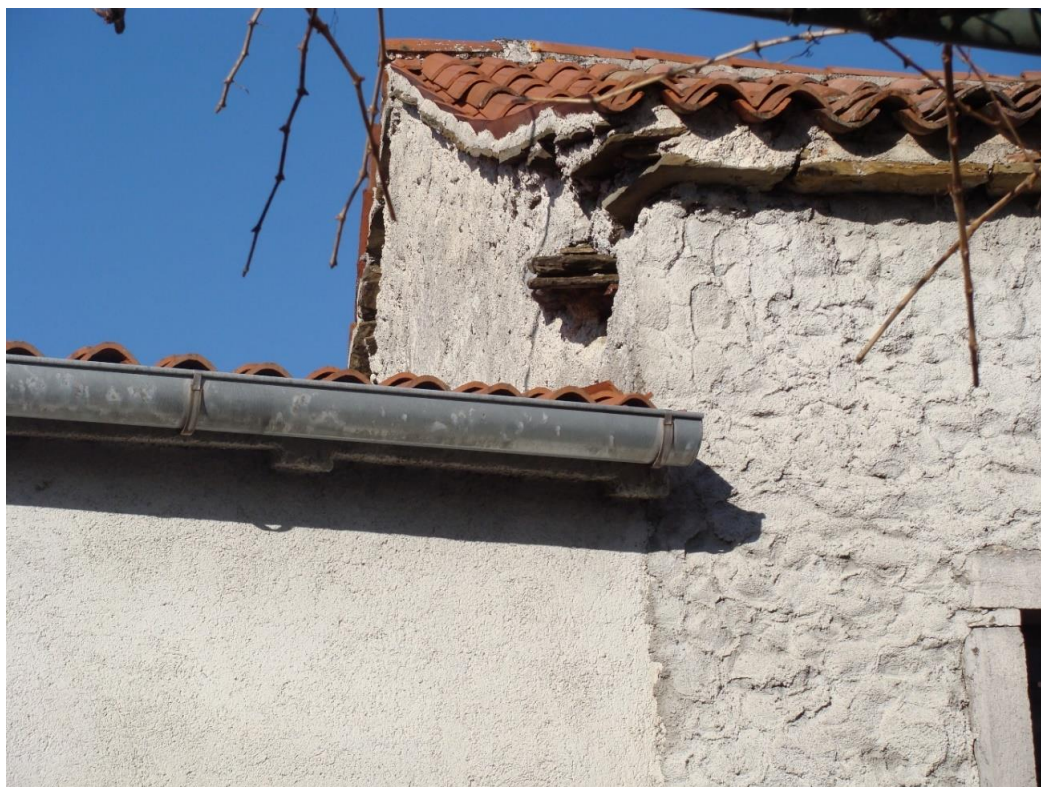
3.2 FOTOGRAFIJE

Slika 4: Mrtva priča na Gašperjevi štali v Štjaku

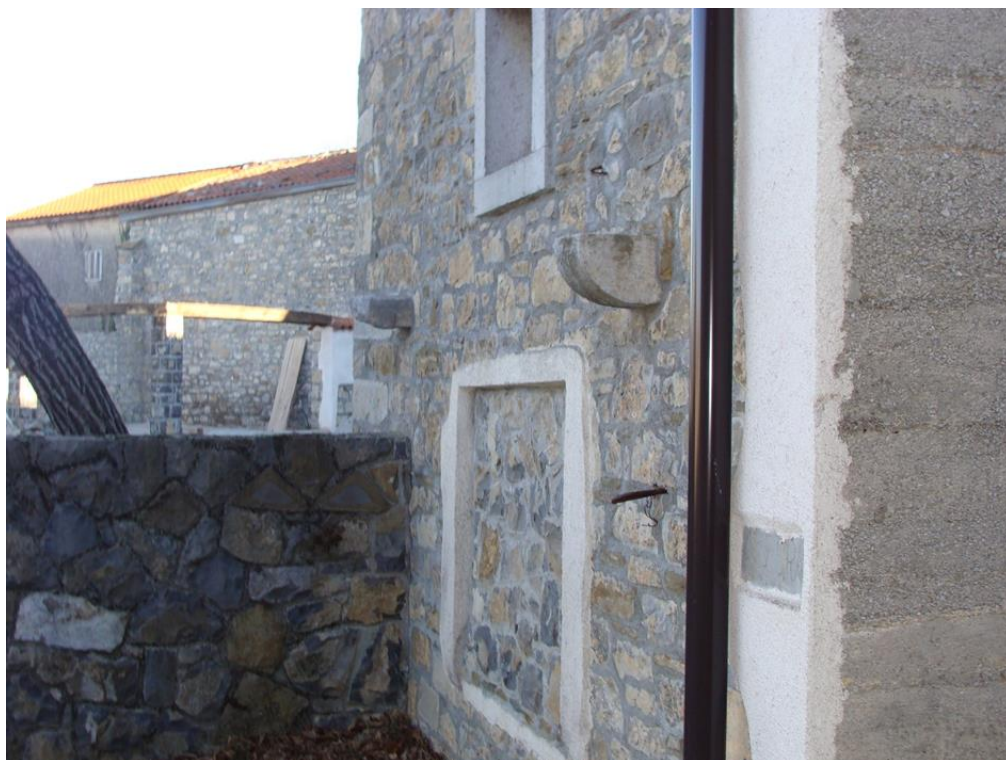
Slika 5: Mrtva priča Gulovi hiši v Štjaku

Slika 6: Mrtva priča na Žniderjevi štali v Štjaku

Slika 7: Mrtva priča na Počkarjevi štali v Štjaku

Slika 8: Mrtva priča na Štemgerjevi štali (Štjak), del zidu so že pozidali in ta se nahaja neposredno pod mrtvo pričo.

Slika 9: Mrtva priča na Markovem skednju v Štjaku

Slika 10: Mrtva priča na Jakobčevi štali v Štjaku

Slika 11 : Mrtva priča na Bidencovi štali (Štjak), ki je postala vidna šele po zrušitvi Žvabve štale, pomen in namen mrtve priče pa ostaja

Slika 12: Mrtva priča na Felcjanovi hiši v Štjaku

Slika 13: Mrtva priča na Gašperjevi štali v Štjaku

Slika 14: Mrtva priča na Antončičevi štali in Markovi hiši v Stomažu

Slika 15: Mrtva priča na Johanovemi hramu v Štjaku

Slika 16: Mrtva priča na Kazavcevi hiši v Štjaku

4 UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

»Mrtve priče« kot jih poznamo danes, so v naših krajih prisotne že mnogo let. Po mojem mnenju še iz obdobja, ko takratno prebivalstvo ni bilo pisмено. Med sosedi mejaši so se določene stvari dogovorili in ker niso znali pisati, so ta dogovor potrdili z »mrtvo pričo«. Glede na informacije, ki sem jih pridobil z poizvedovanjem, so bili takratni prebivalci dobro obveščeni o rimskem pravu in pa tudi iznajdljivi. Kamen oziroma kamni nam še danes pričajo o takratnih dogovorih in njihova prisotnost še vedno potrjuje pred mnogimi leti dogovorjene pravice. Žalostno je le, da malokdo ve za njihov pomen.

5 VIRI

- HROBAT, Katja. 2019. *Ko baba dvigne krilo: Prostor in čas v folklori Krasa*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

USTNI VIRI:

- ŠKAPIN POČKAR, Albina (1950). Štjak 13, 6222 Štanjel, 22. februar 2022.

- PECIKAR, Aleksander (1947). Štjak 27, 6222 Štanjel, 22. februar 2022.

- OZBIČ, Joško (1949). Stomaž 4, 6210 Sežana, 19. februar 2022.

- ALIBABIĆ, Zarif (1970). Senožeče 14 b, 6224 Senožeče, 19. februar 2022.

- VEČKO, Ivanka (1969). Štjak 20, 6222 Štanjel, 15. januar 2022.